

Nr 108.

Av herr **Möller**, om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande införandet av arbetslöshetsförsäkring.

Frågan om införande av en arbetslöshetsförsäkring har sedan många år stått på dagordningen i vårt land. Olika förslag till ordnandet av denna art av försäkring genom statsbidrag till frivilliga arbetslöshetskassor ha utarbetats åren 1922 och 1925, men de ha av olika anledningar icke lett till några statsmakternas mera definitiva åtgärder.

Under våren 1928 avlämnade de år 1926 tillsatta sakkunniga för arbetslöshetsförsäkring sitt betänkande. Detta betänkande innehåller två förslag till frågans lösning, det ena avseende obligatorisk försäkring, det andra avseende statsbidrag till frivillig försäkring.

Kommitténs åtta ledamöter visade sig vara delade i två halvor, av vilka den ena principiellt motsatte sig införandet av arbetslöshetsförsäkring i vårt land och den andra principiellt förordade sådan försäkring. En av dem, som gav sin principella anslutning till försäkringsidén, knöt dock till sitt förord för dess genomförande såsom förutsättning det yrkandet, att nödhjälpsarbete eller som sakkunniga kallade det »reservarbete» skulle inkopplas i själva försäkringssystemet. Utbetalandet av understöd från försäkringen skulle i bestämda perioder omväxla med hänvisning till reservarbete.

För vår del tillåta vi oss här återgiva den motivering, på vilken herrar *Lindqvist*, *Hagman* och *Odelstierna* i nämnda betänkande byggt sitt förord för en arbetslöshetsförsäkring. Den lyder som följer:

Principmotivering.

»Till motverkan av de skadliga följderna av oförvållad arbetslöshet kunna olika åtgärder tänkas komma till användning. De närmast till hands ligande samt förvisso även de bästa voro sådana, som ledde till att själva arbetslösheten avskaffades. Då emellertid frågan om förebyggande åtgärder på detta område är föremål för utredning av en särskild kommitté i samband med spørsmålet om arbetslöshetens karaktär och orsaker, föreligger icke anledning att här ingå på denna fråga.

Den arbetslöshet av växlande omfattning, som sedan flera decennier till-

baka karakteriserat vår arbetsmarknad, torde hava utvecklats jämsides med att landets näringsliv övergått från hantverksmässiga till mera storindustriella produktionsformer. Man synes på grund härav vara berättigad att draga den slutsatsen, att någon genomgripande förändring i avseende på arbetslöshetens omfattning knappast är att förvänta, även om läget av i dag skulle komma att i någon mån förbättras. Allt framgent torde därför arbetslösheten få räknas som en ofrånkomlig företeelse, och frågan om åtgärder mot denna samhällssjukdoms härjningar kommer förvisso alltjämt att bliva aktuell och levande.

På grund av skäl, som här icke torde behöva närmare utvecklas, är det framförallt lönearbetarna och över huvud taget de mindre bemedlade samhällsklasserna, som drabbas av arbetslösheten och dess verkningar. Under det att företagare, tjänstemän och liknande grupper visserligen i sin verksamhet kunna utsättas för motgångar och svårigheter av olika slag, så torde dock risken för att personer inom dessa grupper skola komma i den situationen, där de sakna vad som erfordras för de elementära behovens tillfredsställande, vara förhållandevis obetydlig. Helt annorlunda te sig dessa problem för den kroppsarbetande klassen och särskilt för industriens arbetare. På grund av arbetsanställning under former, vilka möjliggöra omedelbart entledigande, föreligger för flertalet av dessa arbetare en betydande arbetslöshetsrisk som en ständig hotelse. Sålunda behöver inom den egentliga storindustrien endast en svag konjunkturförsämring inträda för vissa enskilda företag, eller endast en större beställning, som vederbörande hoppats på, gå om intet, för att detta skall medföra att arbetare avskedas från sina sysselsättningar och överlämnas att själva reda upp de problem, som härigenom uppkomma. Då härtill kommer, att de inkomster, vilka kunna förvärfvas under den tid arbete står att uppbringa, i allmänhet ej äro större än vad som erfordras för tillfredsställande av de enklaste behoven i fråga om bostad, kläder och föda m. m., så framträder i ett mycket stort antal fall ett omedelbart hjälpbehov, så snart arbetslöshet föreligger.

De verkningar, som ett dylikt sakernas tillstånd medför, äro av många slag och i flera avseenden synnerligen betydelsefulla. De drabba såväl den arbetslöse själv och hans familj som arbetsmarknaden och i sista hand även samhället som sådant. För familjen betyder familjeförsörjarens utkastande i oförvållad arbetslöshet stora svårigheter och bekymmer. Ju större familjen är, ju större bli dessa svårigheter. Arbetslöshetens skadeverkningar på familjelivet kunna givetvis icke belysas med siffror. Ej heller föreligger några uppgifter om i vilken utsträckning sjukdom, undernäring och härigenom förstörd hälsa för framtiden räkna arbetslösheten som sin förnämsta orsak, men alla veta, att detta gäller ett betydande antal fall. Härtill kan läggas den allmänna deprimerande inverkan, som arbetslösheten medför, och som på sitt särskilda sätt åstadkommer svårigheter av olika slag.

Vad verkningarna på arbetsmarknaden av ett dylikt osäkerhetstillstånd beträffar, yppa sig dessa först och främst genom ett allmänt orostillstånd, som torde vara välbekant för alla, som i någon mån haft anledning att syssla med arbetsmarknadens problem. Då, som förut anförts, lönearbetarna icke ha säkerhet för att arbete finnes tillgängligt ens under de närmaste månaderna, blir den omedelbara följden den, att för det arbete, som för tillfället utföres, den högsta möjliga inkomst måste utvinnas för att i någon mån användas som reserv under de alltid hotande, oväntade och med ängslan emotsedda arbetslöshetsperioderna. Men om det vore möjligt att här åstadkomma ett bättre tillstånd i form av varaktigare anställning eller inkomst i någon form under arbetslöshetsperioderna, så skulle förvisso högst värdefulla och för många oväntade resultat komma att erhållas. Lönearbetarna skulle härigenom säkerligen komma att visa större intresse för produktionsresultatet, och de bättre och lugnare förhållandena, som kunde väntas bli följden härav, medföra en avspänning i den ständiga dragkampen mellan arbetare och arbetsgivare. Vilka värdefulla fördelar som härigenom skulle vinnas för produktionen på skilda områden ligger i öppen dag. Tyvärr äro emellertid möjligheterna för åstadkommande av en sådan garanterad anställning och utkomst inom produktionen, så vitt man för närvarande kan bedöma, ytterst små.

Att ett dylikt tillstånd av otrygghet för såväl den enskilde arbetaren och hans familj som arbetsmarknaden måste komma att medföra högst ogynnsamma verkningar för hela samhället ligger i sakens egen natur. Arbetslösheten skapar ett ständigt irritationsmoment, och all erfarenhet giver vid handen, att bland de orsaker, som kunna vara ägnade att störa samhällslivets lugna och jämna utveckling, arbetslösheten intager ett mycket framträdande rum.

Alla dessa svårigheter, som den oförvållade arbetslösheten för med sig, ha ju också nödvändiggjort, att från samhällets sida genomförts mer eller mindre genomgripande åtgärder för lindrandet av arbetslöshetens ofördelaktiga verkningar. Vad vårt eget land beträffar, hava dessa åtgärder tidigare uteslutande bestått uti den hjälp, som den allmänna fattigvården ansåg sig böra medgiva vid fall av utomordentligt nödläge. Sedan staten emellertid från och med hösten 1914 medgivit, att statsbidrag efter särskilda grunder kunde erhållas av kommuner, som i viss ordning utbetalade arbetslöshetsunderstöd, kontant eller in natura, fick denna understödss verksamhet med statsbidrag en relativt stor omfattning under åren 1914—1923, ehuru växlande under olika år med hänsyn till läget på landets arbetsmarknad. Med början 1916 infördes därjämte en »arbetslinje», som från och med sommaren 1923 i stort sett har utgjort den enda form, varunder hjälp av statsmedel kunnat erhållas av behövande kommuner. Liksom fallet var före 1914 beträffande kommunernas arbetslöshetshjälp, gällde även under 1914 för arbetslöshetshjälpen med bidrag av statsmedel, att *behovsprövning*

skulle företagas av de kommunala myndigheterna, och endast där konstaterat behov av hjälp förelåg, fick sådan utgå.

Även med erkännande av att den brytning med tidigare betraktelsesätt rörande dessa frågor, som ägde rum i vårt land under år 1914, innebar ett stort framsteg, kan emellertid det nuvarande systemet ingalunda anses tillfredsställande, då det nu gäller att söka komma fram till en mera enhetlig och planmässig behandling av dessa problem. Ingen torde numera på allvar vilja göra gällande, att arbetslösheten är en tillfällig företeelse, som kommer att försvinna av sig själv, och att därför inga andra åtgärder än de som hittills vidtagits från statens och kommunernas sida behöva företagas. Man torde tvärtom vara berättigad till det omdömet, att den sammanblandning av stats- och kommuningripande, som för närvarande förekommer, har åstadkommit ett verkligt kaos på området. Statens restriktiva hjälppolitik, som principiellt gått ut på att genom en skärpning av hjälpvillkoren tvinga de arbetslösa att i största möjliga omfattning söka sig ut till de arbetstillfällen, som den öppna arbetsmarknaden anses kunna erbjuda, har i stället medfört, att de hjälpbehövande arbetslösa pressats över på kommunernas fattigvård. Detta har i sin ordning medfört, att under det att samhällets allmänna hjälpmöjligheter måste anses vara betydligt större än tidigare, åtskilliga kommuner digna under trycket av de uppgifter, som på detta område blivit dem pålagda.

På grund av ovan anförda synpunkter ha inom kommittén herrar Ordföranden, Hagman och Odelstierna ansett den enda principiellt riktiga vägen vara att nu vidtaga sådana åtgärder av mera bestående karaktär, som äro ägnade att mera jämnt fördela det tryck arbetslösheten åstadkommer och därigenom mildra dess verkningar för såväl den enskilda som för olika kommuner.

Riktigheten och lämpligheten av denna slutsats har under de sakkunnigas överläggningar i vissa avseenden bestritts av andra ledamöter. Från deras sida har under överläggningarna framför andra synpunkter framförts, att arbetslöshetens problem i stort sett vore att betrakta som en lönefråga. Om lönerna vore för höga, minskades efterfrågan på arbetskraft med den verkan, att lönerna stego upp till jämviktsläget. Understöd till arbetslösa personer från det allmännas sida, antingen efter behovsprövning, efter vissa på förhand uppgjorda grunder till av arbetarna själva upprättade frivilliga arbetslöshetskassor, eller från arbetsgivare och det allmänna till en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, skulle enligt sistnämnda sakkunnigas mening komma att motverka de arbetslösas intresse av att åtaga sig även mindre väl lönat arbete och därför komma att, tvärtemot vad som ursprungligen avsetts, verka »arbetslöshetsskapande».

Till dessa meningar kunna nu ifrågavarande sakkunniga icke giva sin anslutning. Visserligen förklara de sig icke vilja bestrida, att det existerar ett samband mellan lönenivå och arbetslöshet. Men detta förhållande inne-

bär enligt dessa sakkunniga endast att lönerna i det långa loppet icke kunna väsentligt över- eller understiga ett visst jämviktsläge. Då vidare numera lönerna inom flertalet arbetsområden fastställas i kollektivavtal efter överläggningar mellan representanter för arbetare och arbetsgivare, bli va dessa synpunkter tillsammans med alla övriga intressefrågor och på dessa inverkan de faktorer föremål för ingående behandling, innan överenskommelse om löne- och arbetsvillkor träffas.

Sedan arbetsvillkoren inom olika arbetsområden sålunda ordnats för längre eller kortare tid, innebär detta både principiellt och praktiskt, att desamma varken kunna eller böra förändras med hänsyn till tillfälliga förhållanden. Den jämviktslön, som av andra sakkunniga förordats, synes därför allenast hava teoretiskt intresse. Det torde för övrigt mycket väl kunna tänkas, att icke ens den lägsta lön bereder några arbetstillfällen, för att nämna sådana fall då den s. k. jämviktslönen kan bli negativ, d. v. s. vederbörande arbetare skulle behöva betala för att erhålla arbete. Redan på grund härav synes jämviktslönen knappast kunna tjänstgöra som grund för praktisk lönepolitik. Det torde för övrigt icke vara möjligt att åstadkomma något organ, utrustat med den ekonomiska allvetenhet, som fordras för att i ett givet fall fixera jämviktslönens storlek, och i varje fall skulle förvisso arbetsmarknadens båda parter, arbetare och arbetsgivare, komma att med misstro bedöma varje sådant försök.

Då det gäller att taga ställning till under vilka former det allmänna bör inträda för att medverka till lindring av den oförvållade arbetslöshetens följder, hava förevarande sakkunniga förklarat sig icke kunna biträda någon hjälpfond, som innebär, att hjälpen vid oförvållad arbetslöshet skall utgå enbart efter behovsprövning. Behovsprövningen kommer nämligen alltid att utgöra ett iritationsmoment hos de arbetslösa bland annat därför, att den i många fall verkar så att sparsamma och skötsamma personer anses icke vara i behov av hjälp, medan däremot mindre sparsamma och mindre skötsamma personer erhålla hjälp, oaktat arbetsmöjligheter och därav följande arbetsförtjänster kunna hava varit likartade. Den grundläggande regeln för samhällets hjälpverksamhet bör i stället vara »hjälp till självhjälpande». Men en hjälpverksamhet, som uteslutande lägger behovsprövningen som måttstock, förfar i strid mot denna regel, i varje fall så länge icke någon prövning av huru behovet uppkommit äger rum, något som emellertid torde vara omöjligt att verkställa.

Det naturliga sättet att realisera principen om hjälp till självhjälp torde utan tvivel vara under försäkringens form. Från försäkringens synpunkt kommer arbetslösheten att betraktas som en risk, vidlådande nutidens produktionssystem på samma sätt som fallet är med t. ex. olycksfallsrisken. Visserligen företer arbetslöshetsrisken vissa särdrag, som ej återfinnas hos andra risker, men ifrågavarande särdrag äro enligt dessa sakkunnigas mening icke av den art, att de utgöra något hinder för försäkring.

En arbetslöshetsförsäkring, vars kostnader i viss omfattning bäras av andra än arbetarna själva, synes även vara synnerligen starkt motiverad. Det kan sålunda icke anses vara någon obillig fordran, att *arbetsgivarna*, vilka i regel när som helst kunna avskeda hos dem sysselsatta arbetare, principiellt i viss omfattning skola bidra till underhåll av den mänskliga arbetskraften, när den ställes utan användning. Man torde svårigen kunna förklara, varför arbetsgivarnas förpliktelser med avseende på den mänskliga produktionsfaktorn skola vara mindre än beträffande maskiner, byggnader etc., vilka förhyras eller ägas av arbetsgivaren och för vilka han vid stillestånd eller inskränkning i driften städse måste vidkännas ränteförluster och underhållskostnader m. m. I själva verket torde denna arbetsgivarnas bidragsskyldighet till de arbetslösa vara en ofrånkomlig konsekvens av det kapitalistiska produktionssättet. — Starka skäl torde även tala för bidrag från *staten* till arbetslöshetsförsäkring. Det måste givetvis anses vara ett statligt intresse, att de stora samhällsgrupper, varom här är fråga, på förhand tillförsäkras åtminstone en nödtorftig bärgning vid oförvållad arbetslöshet. Kostnaderna härför synas även, liksom de flesta andra utgifter för den sociala omvården, lämpligen böra till en del uttagas av staten i skatteväg, varigenom vederbörlig fördelning av kostnaderna efter förmåga kommer till stånd.

Utvecklingen i andra länder har även överallt följt just dessa vägar. Försäkring mot oförvållad arbetslöshet är numera genomförd i flertalet europeiska länder, antingen i form av frivillig försäkring med bidrag från det allmänna, eller i form av obligatorisk försäkring, till vilken kostnaderna efter olika grunder fördelas å arbetare, arbetsgivare och det allmänna. Vårt land torde numera vara ett bland de få, som ännu ej sökt att komma fram till en lösning efter försäkringslinjen. Trots att även i vårt land arbetarna sedan ett 30-tal år tillbaka bildat arbetslöshetskassor, utvisande att ett faktiskt behov av ekonomisk hjälp vid arbetslöshet föreligger, och dessa kassor, under tiden 1918—1927 utbetalat cirka 25 miljoner kronor som hjälp till sina oförvållat arbetslösa medlemmar, har något erkännande i form av bidrag från det allmänna sida icke lämnats, utan hava dessa ofantliga belopp sammanskjutits av kassornas egna medlemmar.»

I den här återgivna motiveringen för arbetslöshetsförsäkring kunna vi i allt väsentligt instämma. Vi skola i fortsättningen endast komplettera densamma med en kort översikt över arbetslöshetens och arbetslöshetshjälpens omfattning under de senaste åren. Vi skola vidare beröra ett par speciella arbetsområden, vilka arbetslöshetssakkunniga lämnat utanför arbetslöshetsförsäkringens ram, men till vilka enligt vår uppfattning försäkringen bör utsträckas.

Innan vi så göra, vilja vi endast framhålla, att stora medborgaregrupper sedan årtal otåligt väntat, att statsmakterna skola sörja för en ordnad arbetslöshetsförsäkring. Med det senaste betänkandet borde också utred-

ningsarbetet i frågan i huvudsak kunna anses såsom avslutat. Den förutvarande regeringen, som utsände betänkandet på remiss till vederbörande myndigheter och organisationer, begärde att *dessas yttranden skulle föreligga till den 1 oktober 1928*. Denna tidpunkt var uppenbarligen vald för att giva Kungl. Maj:t tid och tillfälle att förbereda proposition i ämnet till innevarande riksdag, därest regeringen funne sig kunna helt eller delvis acceptera något av de framlagda förslagen.

Det framgår av årets statsverksproposition, att vissa myndigheter och organisationer icke ens vid tiden för riksdagens öppnande avgivit sina yttranden. De synas ej heller ha av Kungl. Maj:t blivit därtill anmanade. Av ett yttrande av statsrådet och chefen för socialdepartementet i årets remissdebatt syntes också framgå, att han ingalunda önskade behandla ärendet såsom angeläget. Han förklarade sig nämligen anse, att socialstyrelsen, innan den avgåve sitt yttrande, borde ha tillgång till övriga över betänkandet avgivna utlåtanden. Andra yttranden i statsverkspropositionen *behöva icke* men *kunna* tydas så, att herr socialministern vill avvakta resultatet av den utredning, som pågår rörande revision av den allmänna folkpensioneringen, innan frågan om arbetslöshetsförsäkringen förelägges riksdagen.

Det anföres nämligen under femte huvudtiteln, att nämnda utredning bland annat skall omfatta frågan om en centralisation av det allmännas sociala hjälpverksamhet. Spörsmålet om en centralisation har uppkommit på det sättet, att herr von Koch uti betänkandet om arbetslöshetsförsäkring förordat en centralisation av socialvården med hänsyn även till arbetslöshetshjälpen. Om vi nu hysa farhågor för att man på sina håll önskar skaffa sig skäl för att kunna till en oviss framtid undanskjuta lösningen av arbetslöshetsförsäkringsproblemet, må detta vara ursäktligt, om man betänker det oblida öde, som i vårt land hittills förföljt de sociala försäkringsfrågorna i allmänhet och arbetslöshetsförsäkringen i synnerhet.

Ett eventuellt avvaktande av folkpensioneringskommitténs betänkande, vilket herr socialministern väntat skola innehålla något uttalande om möjligheten att centralisera socialvården, däri inbegripet arbetslöshetshjälpen, skulle innebära ett uppskov med ordnandet av en arbetslöshetsförsäkring på minst tre år. Då man dessutom kan förutse, att enighet om ett centralisationsförslag — som måhända under en hatt skulle försöka samla fattigvård, alkoholistvård, barnavård, arbetslöshetshjälp, pensionsförsäkring och sjukförsäkring — icke står att uppnå, är det uppenbart, att uppskovet kan komma att gälla en för närvarande alldeles oöverskådlig tid framåt.

Under dessa omständigheter och då vi anse, att ytterligare uppskov med ordnandet av arbetslöshetsförsäkringsfrågan skulle vara vårt land ovärdigt, ha vi ansett det vara vår plikt att söka förmå riksdagen att av Kungl.

Maj:t begära framläggandet av förslag till arbetslöshetsförsäkring vid 1930 års riksdag.

Arbetslöshetens omfattning.

Motståndare till arbetslöshetsförsäkring göra ofta gällande, att arbetslösheten är av övergående natur. All hittills vunnen erfarenhet giver emellertid vid handen, att arbetslösheten med den utveckling i industriell riktning, som vårt land sedan mer än femtio år genomgått och som alltjämt fortsätter, kommer att bliva en konstant företeelse. Vi erinra därom att den arbetslöshetsräkning, som verkställdes den 5 maj 1927, gav till resultat, att det fanns cirka 60,000 arbetslösa, och likväl omfattade denna räkning icke hela landet. Socialstyrelsen beräknade, att antalet arbetslösa kunde uppskattas till cirka 74,600. Om man betänker, att räkningen av de arbetslösa skedde vid en tidpunkt, då säsongarbetslösheten icke kunde ha någon avgörande inverkan på räkningens resultat, och att år 1927 kan anses tillhöra de normala för att icke säga goda åren, så gör den höga arbetslöshets-siffran ett beklämmande och skrämmande intryck.

Om man går till andra mindre exakta siffror för att få en bild av läget på arbetsmarknaden, så bestyrka de, att arbetslösheten övergått från att vara en tillfällig till att bliva en konstant företeelse. I en bilagd tablå: »Läget på arbetsmarknaden samt arbetslöshetens och hjälpverksamhetens omfattning åren 1925—1928» avspeglar sig de senaste årens aktuella förhållanden med hänsyn till arbetstillgången på arbetsmarknaden med ganska stor klarhet.

Sifferserierna i tablåen torde vara de enda, som stå att uppbringa till belysning av arbetstillgången eller rättare bristen på arbetstillfällen. De frappera genom sin samstämmighet. Man gör sig säkerligen inte skyldig till någon överdrift, om man utgår ifrån, att dessa siffror ligga i underkant och att det verkliga läget varit vida värre.

Även om den hjälpverksamhet för oförvillade arbetslösa, som i vårt land bedrivs av arbetslöshetskommissionen, försiggår med behovsprövningen som utgångspunkt, så är det ägnat att väcka förvåning, att så få personer erhållit hjälp. Lägsta och högsta antalet hjälpta i % av antalet hjälpsökande under åren 1925—1928 utgör nämligen följande:

	lägst	högst
1925	22.3 %	51.6 %
1926	25.2 %	47.2 %
1927	36.1 %	48.5 %
1928 (jan.—okt.)	29.5 %	53.2 %

Hos de lokala arbetslöshetskommittéerna anmälda arbetslösa, sådana de framträda i rapporterna till arbetslöshetskommissionen, utgöra, som av tabellen framgår, ett antal som under vinterhalvåret uppgår till mellan

20- och 30,000 personer. Som vi förut framhållit, är säkerligen det verkliga antalet betydligt större. Detta sakförhållande synes oss mycket starkt giva vid handen, att tiden är övermogen för införandet även i vårt land av en rationellt ordnad arbetslöshetsförsäkring.

Frivillig eller obligatorisk försäkring.

Vid övervägande av frågan om statsbidrag till frivillig försäkring eller obligatorisk försäkring finner man, att båda systemen hava sina fördelar och sina nackdelar.

Vid den frivilliga försäkringen bliva administrationskostnaderna jämförelsevis obetydliga. De kunna inskränkas till kostnaderna för själva kontrollen av verksamheten. De olika medborgare- och arbetargrupperna få själva avgöra, huruvida de vilja bilda någon försäkringsorganisation. Principiellt är alltså ingen arbetaregrupp utesluten från försäkringen. Man har blott att bilda en kassa, som iakttaget de för erhållande av statsbidrag uppställda villkoren.

Detta är emellertid endast sakens ena sida. Praktiskt torde den principiella rätten att bilda arbetslöshetskassor, som erhålla statsbidrag, för stora arbetaregrupper hava föga betydelse. Sådana kassor kunna utan större svårigheter bildas inom arbetsområden, där arbetarna äro jämförelsevis väl betalda och där arbetslösheten är ringa, under det de sämre betalda arbetaregrupperna, särskilt om därjämte arbetslöshetsrisken är stor, icke se sig i stånd att bilda några arbetslöshetskassor, emedan avgifterna skulle bli för höga. Storleken av avgifterna påverkas självfallet i betydande grad därav, att vid frivillig försäkring hela den ekonomiska bördan måste bäras av staten och arbetarna själva, under det arbetsgivarna gå fria från bidrag. Ett system med frivillig försäkring torde därför icke leda till något verkligt skydd för de arbetare, som tillhöra de fattigaste lagren av befolkningen och som äro utsatta för de allvarligaste arbetslöshetsriskerna.

Den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen kan däremot, om man så vill, göras allomfattande. En nästan fullständig utjämning av riskerna olika arbetsområden emellan kan genomföras, med ty åtföljande utjämning av avgifterna olika yrken och industrigrenar emellan. Arbetsgivarna kunna göras avgiftspliktiga och få dela arbetslöshetsförsäkringens ekonomiska bördor med staten och arbetarna. Emot dessa fördelar synes oss nackdelen med de större administrationskostnaderna väga jämförelsevis lätt.

För vår del giva vi därför den obligatoriska linjen ett obetingat företräde framför den frivilliga.

Då vår främsta önskan emellertid är att så snabbt som möjligt komma till positiva beslut i riksdagen om arbetslöshetsförsäkring, anse vi oss på förhand böra förklara, att därest det skulle visa sig omöjligt att i riksdagen skapa en majoritet för obligatorisk försäkring men däremot möjligt att

Läget på arbetsmarknaden samt arbetslöshetens
under åren

Vid sista dagen i nedanangivna månader	Arbetsansökningar per 100 lediga platser vid landets offentl. arbetsförmedlings- anstalter				Arbetslösheten inom fack- förbunden i %			
	1925	1926	1927	1928	1925	1926	1927	1928
	Januari	296	273	293	279	14,8	15,7	16,3
Februari	256	247	258	260	13,6	14,8	15,6	13,4
Mars	207	191	208	201	12,0	14,7	14,1	13,3
April	166	163	171	165	10,8	12,3	12,3	11,7
Maj	157	162	168	146	8,2	9,9	9,9	8,2
Juni	159	166	161	157	8,2	9,6	9,4	7,6
Juli	162	161	150	167	7,6	8,6	8,3	7,4
Augusti	156	151	148	160	7,7	8,3	7,9	7,0
September	154	158	143	142	8,5	9,1	8,4	7,7
Oktober	172	186	170	156	10,0	11,4	10,4	9,1
November	246	273	242	230	11,8	13,0	12,8	—
December	226	268	243	—	19,5	19,0	18,6	—

åstadkomma en majoritet till förmån för det frivilliga systemet, äro vi beredda medverka till införandet av ett system med statsbidrag till frivillig försäkring. Vi vilja nämligen icke framkalla en systemstrid, som måhända skulle under årtal fördröja varje lösning av frågan om arbetslöshetsförsäkring.

Försäkringens omfattning.

Vad försäkringens omfattning beträffar, bortfaller bekymmer därför, såvida riksdagens majoritet skulle förklara sig hellre vilja en frivillig än en obligatorisk försäkring. Skulle däremot riksdagens majoritet i likhet med oss anse, att den obligatoriska försäkringen är att föredraga, bör försäkringen utsträckas till flera grupper än dem, som föreslås i det av oss förut nämnda kommittébetänkandet. Sålunda böra enligt vår mening såväl lantarbetare som skogs- och flottningsarbetare samt butiksbiträden, kontorister och med dem jämställda omfattas av försäkringen.

Det torde icke möta några tekniska svårigheter att i försäkringen inbegripa butiks- och kontorsbiträden eller deras vederlikar. Icke heller torde lantarbetarnas upptagande i försäkringen stöta på allvarligare tekniska svårigheter. Det enda som torde erfordras är att sakkunnigas förslag till organisation av arbetsförmedling något revideras, närmast så att antalet ombud för arbetsförmedlingen ökas i rimlig grad.

I fråga om skogs- och flottningsarbetarna ställer sig saken annorlunda.

och hjälpverksamhetens omfattning

1925—1928.

Antalet anmälda hjälpsökande personer hos statens arbetslöshetskommission				Antalet av staten och kommunerna tillhopa hjälpta i absoluta tal och i % av antalet anmälda hjälpsökande							
1925	1926	1927	1928	1925	%	1926	%	1927	%	1928	%
20.600	22.700	27.400	26.650	5.544	26,9	8.268	36,4	10.287	37,5	12.224	45,8
21.600	22.300	25.400	26.300	9.189	42,5	9.956	44,6	12.039	47,3	13.966	53,2
18.600	20.500	22.400	24.600	9.590	51,6	9.684	47,2	10.865	48,5	13.166	53,0
14.800	16.600	22.200	19.600	7.014	47,4	7.230	43,5	8.887	40,0	10.018	51,0
12.100	12.900	18.100	14.100	4.857	40,1	5.140	37,0	8.276	45,6	6.811	48,0
10.300	11.750	15.200	11.150	4.185	40,6	4.154	35,3	6.966	45,7	4.570	41,0
9.400	10.850	12.200	9.500	3.672	39,0	3.728	34,3	5.918	48,5	3.504	36,8
9.450	11.200	12.700	9.850	3.302	34,9	3.449	30,8	5.572	43,7	3.617	36,7
10.150	12.000	12.900	10.000	3.181	31,3	3.391	28,3	5.017	38,8	2.957	29,5
13.150	15.500	16.450	12.950	3.073	23,4	3.915	25,2	5.954	36,1	2.954	29,5
18.000	20.050	21.400	16.450	3.012	22,3	5.621	28,0	7.814	36,5	—	—
20.300	24.700	24.200	—	4.689	23,1	7.121	28,8	9.310	38,4	—	—

Man torde böra utgå därifrån, att arbetslöshetsförsäkringen skall omfatta endast dem, som äro utsatta för verklig arbetslöshetsrisk. Vad skogs- och flottningsarbetarna beträffar, innesluter denna arbetarekår personer, som äro mycket olika lottade i socialt avseende. En del av dem äro hemmansägare, som för sitt uppehälle icke äro nämnvärt beroende av skogs- och flottningsarbete. En annan del hava så små jordbruk, att de för sitt uppehälle äro helt beroende av möjligheterna att under vissa delar av året kunna erhålla lönearbete. En tredje grupp återigen ha intet jordbruk alls. Dessa äro helt och hållet hänvisade till skogs- och flottningsarbete eller annat grovarbete och i fråga om sin ställning på arbetsmarknaden i alla avseenden likställda med andra grovarbetare. Slutligen äro många medlemmar av nämnda arbetarekår s. k. hemmasöner.

Det är sannolikt, att vid försäkringens utsträckande till skogs- och flottningsarbetarna vissa särskilda bestämmelser behöva införas uti lagen. Sålunda torde man böra föreskriva, att bland skogs- och flottningsarbetarna skola från försäkringen uteslutas de, som hava hemman över en viss storlek. Sådana skogs- och flottningsarbetare skulle nämligen eljes väl få betala avgifter till försäkringen men aldrig komma i det läget att de kunde tillgodogöra sig några förmåner av försäkringen. De kunna med andra ord icke räknas till dem, som hava någon arbetslöshetsrisk i lagens mening.

Vad de s. k. hemmasönerna beträffar, torde de böra upptagas i försäkringen. Det större antalet av dem, som kallas hemmasöner, äro i själva

verket vanliga arbetare och äro för sitt uppehälle hänvisade till lönearbete. Enligt bestämda uppgifter av sådana personer, som äro förtrogna med Värmlands, Dalarnas och Norrlands landsbygdsförhållanden, skulle sådana hemmasöner utan vidare taga det arbete, till vilket de bleve hänvisade av en arbetsförmedling. Följaktligen skulle beträffande dem samma bevis för arbetsvillighet kunna erhållas som i fråga om andra arbetare.

Slutligen torde vara lämpligt att i lagen bestämma, att de s. k. körarna skola inbegripas i försäkringen, att de alltså icke skola betraktas som arbetsgivare. De böra inom arbetslöshetsförsäkringen behandlas på samma sätt som inom den sociala olycksfallsförsäkringen. Arbetsgivare blir då i förhållande både till köraren och till dennes arbetslag den, som skrivit avverkningskontrakt med köraren.

Vi äro övertygade, att den utredning, som kan behövas för att utvidga det år 1928 avgivna förslaget om lag till obligatorisk arbetslöshetsförsäkring till att omfatta även lantarbetare, skogs- och flottningsarbetare samt butiksbiträden och kontorister jämte deras vederlikar, är möjlig att verkställa utan dröjsmål och utan att därigenom hinder reses för ärendets föreläggande vid nästa riksdag.

Skulle emellertid så vara, att regeringen icke anser sig kunna medhinna det arbete, som krävs för den här förordade omarbetningen av förslaget i så god tid, att ett dylikt förslag kan framläggas för riksdagen nästa år, synes det vara självklart, att i stället förslag om arbetslöshetsförsäkring med den omfattning, som föreslås i det förut åberopade kommittébetänkandet, bör underställas 1930 års riksdag. Ett sådant förfaringssätt skulle blott innebära, att de tre ovannämnda arbetaregrupperna bleve upptagna i försäkringen ett år senare än övriga arbetare.

Åberopande vad jag sålunda anfört tillåter jag mig hemställa, att riksdagen måtte besluta

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till 1930 års riksdag framlägga förslag till ordnandet av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Stockholm den 21 januari 1929.

Gustav Möller.
